

Το Internet ως Χώρος Διαπολιτισμικής Συνάντησης και Μάθησης

Χρήστος Γκόβαρης

Λέκτορας Πανεπιστημίου Αιγαίου

Τμήμα των Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού
govaris@rhodes.aegean.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της εισήγησης είναι η προσέγγιση των δυνατοτήτων και των περιορισμών της χρήσης του διαδικτύου στον τομέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Το διαδίκτυο έχει τύχει ευρείας αποδοχής κυρίως στη διαπολιτισμικά προσανατολισμένη διδασκαλία ξένων γλωσσών. Οι υποστηρικτές τέτοιων προγραμμάτων υπογραμμίζουν ότι το διαδίκτυο συμβάλλει στην αυθεντική επικοινωνία και κατ' επέκταση στην κριτική αντιμετώπιση των αυτονόητων δεδομένων των προσωπικών και συλλογικών ταυτοτήτων. Η κριτική προσέγγιση αυτών των θέσεων αναδεικνύει μια σειρά από ερωτήματα τα οποία μας παραπέμπουν στην αναγκαιότητα εναλλακτικών χρήσεων του διαδικτύου έτσι ώστε να είναι εφικτή η διαπολιτισμική συνάντηση και κατανόηση με την πλήρη παιδαγωγική σημασία των όρων αυτών.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαδίκτυο, διαπολιτισμική εκπαίδευση, διδασκαλία ξένων γλωσσών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα προσέγγιση της σημασίας του διαδικτύου για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση εντάσσεται στο πλαίσιο του γενικότερου προβληματισμού που αφορά την παιδαγωγική αξία της χρήσης των Μέσων στην εκπαίδευση και συνιστά ταυτόχρονα προσπάθεια εξειδίκευσης αυτού του προβληματισμού από τη σκοπιά των ιδιαιτεροτήτων της διαπολιτισμικής μάθησης. Αφετηρία περιγραφής του ρόλου του διαδικτύου θα αποτελέσουν βασικές έννοιες και στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως αυτοί της «συνάντησης» και «κατανόησης του ξένου». Οι παραπάνω έννοιες δεν θα χρησιμοποιηθούν ως κριτήρια παιδαγωγικής αξιολόγησης του διαδικτύου, αλλά ως πλαίσιο διατύπωσης ερωτημάτων σχετικά με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς αυτού. Σίγουρα η επικοινωνία στο χώρο του διαδικτύου εμπεριέχει δυνατότητες πολιτισμικής συνάντησης και αλληλεπίδρασης, δημιουργεί όμως προϋποθέσεις αναστοχαστικής προσέγγισης του εκάστοτε δικού μας πολιτισμού;

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ «ΞΕΝΟΥ» ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

Η έννοια της «συνάντησης» διαδραματίζει κυρίως στη φιλοσοφική προσέγγιση της παιδαγωγικής πράξης πρωτεύοντα ρόλο. Στον Bollnow (1984) συναντάμε μια διπλή ερμηνεία της έννοιας αυτής. Η πρώτη περιγράφει τη *συνάντηση* ως ψυχική επαφή μεταξύ δύο ανθρώπων και ως εμπειρία της πραγματικότητας. Η δεύτερη σχετίζεται με την υπαρξιακή διάσταση της επαφής με τους «άλλους», επικεντρώνει δηλαδή στη γνωριμία, στη συνύπαρξη, στον τρόπο αντιμετώπισης του «άλλου» και στην ιδέα της συμβίωσης στην κοινότητα. Η *υπαρξιακή συνάντηση* έχει δυναμικό χαρακτήρα, καθώς ορίζεται από τον Bollnow ως εμπειρία βιογραφικών τομών και αλλαγών. Στην

περίπτωση αυτή η *συνάντηση* “ρίχνει” το υποκείμενο έξω από την εξελικτική του πορεία και το εξαναγκάζει να κάνει μια νέα αρχή.

Για τον ίδιο τον Bollnow η κατανόηση αποτελεί μια διαδικασία που ωθεί το άτομο στην αμφισβήτηση του εαυτού του, δινοντάς του έτσι την ευκαιρία να ανακαλύψει τις πραγματικές διαστάσεις των φαινομένων. Ως δυναμική και εν γένει ανατρεπτική διαδικασία χαρακτηρίζεται η κατανόηση και από τον Gadamer (1986). Ορίζεται, ειδικότερα, ως διάλογος που στοχεύει στην από κοινού αποσαφήνιση ενός γεγονότος, στην επίτευξη μιας νέας θεώρησης των πραγμάτων μέσα από την «κόσωση των οριζόντων». Η κατανόηση νοείται πρώτιστα ως διαδικασία συνεννόησης και ως τέτοια οδηγεί σε βαθιές αλλαγές της πράξης και των απόψεων/θέσεων των υποκειμένων.

Συμπερασματικά, οι διαδικασίες συνάντησης και κατανόησης συνδέονται με βαθιές αλλαγές στον τρόπο θεώρησης της πραγματικότητας από τη μεριά των υποκειμένων.

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Στον παιδαγωγικό λόγο των Μέσων το διαδίκτυο ορίζεται ως κοινωνικός χώρος με ιδιαίτερη παιδαγωγική αξία, η οποία απορρέει κυρίως από το γεγονός ότι παρέχει στα υποκείμενα δυνατότητες πρόσβασης και επικοινωνιακής συμμετοχής στα δράματα του περιβάλλοντα κόσμου (Marotzki et al 2000). Θετικά αξιολογείται επίσης η συμβολή του διαδικτύου στη δημιουργία κινήτρων αυτόνομης μάθησης. Ως προβληματική μπορεί όμως να χαρακτηριστεί η τάση να ερμηνεύονται και να ταυτίζονται οι νέες τεχνολογικές δυνατότητες επικοινωνίας με την επιτυχημένη μάθηση.

Ας επιστρέψουμε στο αρχικό μας ερώτημα σχετικά με τη σπουδαιότητα και τις δυνατότητες του διαδικτύου στον τομέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Αυτές μπορούν να διαφανούν αν ορίσουμε τη διαπολιτισμική μάθηση όχι μόνο ως αποτέλεσμα της άμεσης επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με τους εκπροσώπους και τα προϊόντα ενός πολιτισμού, αλλά και ως γεγονός που μπορεί να λάβει χώρα και με τη μορφή της έμμεσα διαμεσολαβημένης εμπειρίας. Ως παράδειγμα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε εδώ την επεξεργασία «ξένων» κειμένων στα οποία αποτυπώνεται μια διαφορετική πολιτισμική θεώρηση του κόσμου (βλ. Thomas 1993). Από αυτή τη σκοπιά το διαδίκτυο επιτρέπει όσο κανένα άλλο μέσο τη διαπολιτισμική επικοινωνία με τη μορφή της εκατέρωθεν διάχυσης πληροφοριών και της έμμεσης εμπειρίας του «ξένου» και του «διαφορετικού». Πρακτικές εφαρμογές αυτής της δυνατότητας του διαδικτύου είναι η επικοινωνία με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η επικοινωνία στο χώρο των επωνομαζόμενων Chat Rooms και η προβολή πληροφοριών στο World Wide Web. Οι προαναφερόμενες μορφές επικοινωνίας τυγχάνουν ευρείας διάδοσης και αποδοχής κυρίως στο πλαίσιο της διαπολιτισμικά προσανατολισμένης διδασκαλίας ξένων γλωσσών, επειδή επιτρέπουν, σύμφωνα με τους ποσοτηκτές αυτών των προγραμμάτων (βλ. Schwarz 2002), την αυθεντική επικοινωνία μεταξύ των μαθητών.

Η επικοινωνία στο διαδίκτυο, σε αντιδιαστολή με τις παραδοσιακές μεθόδους εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας, επιτρέπει την επικοινωνία μεταξύ συγκεκριμένων προσώπων με διαφορετικές μητρικές γλώσσες (τις επωνομαζόμενες γλώσσες-στόχους) τα οποία λαμβάνουν και απαντούν σε γραπτά κείμενα, φορείς πολιτισμικού περιεχομένου και συγκεκριμένης πολιτισμικής προέλευσης. Το διαδίκτυο στην περίπτωση αυτή ξεπερνά και ανοίγει το χώρο της αίθουσας διδασκαλίας, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα της «φυσικής» εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας. Ο όρος «φυσική» εκμάθηση παραπέμπει εδώ στη δυνατότητα μάθησης μέσω συνάντησης και διαλόγου με τους «άλλους». Η μάθηση στην περίπτωση αυτή έχει διαλογικό-διαπολιτισμικό χαρακτήρα, επειδή στηρίζεται ακριβώς στην ανταλλαγή εμπειριών και σκέψεων, προϋποθέτει με άλλα λόγια τη διαρκή προσωπική συμμετοχή και υπευθυνότητα.

Οι υποστηρικτές τέτοιων προγραμμάτων διδασκαλίας υπογραμμίζουν ότι τα υλικά που προκύπτουν από τις ανταλλαγές των μαθητών οδηγούν στη διαπολιτισμική μάθηση με τη σημασία ότι εμπεριέχουν αρκετά ερεθίσματα σκέψης και αναστοχασμού της εκάστοτε ιδιαίτερης κουλτούρας όπως αυτή αποτυπώνεται είτε στις ιδιαίτερες συνθήκες διαβίωσής τους, είτε στην ιστορία του τόπου τους. Κάτι τέτοιο μπορεί, για παράδειγμα, να συμβεί στην περίπτωση που ξένοι μαθητές ζητήσουν από έλληνες συμμαθητές τους πληροφορίες σχετικές με τον τρόπο ζωής τους. Η παρουσίαση του «τρόπου ζωής» δεν είναι μια απλή υπόθεση καθώς απαιτεί μια εμπειριστατωμένη έρευνα όλων των συνθηκών και όρων διαβίωσης, απαιτεί με άλλα λόγια την έκθεση της ταυτότητάς μας. Η αναζήτηση λοιπόν πληροφοριών και η παρουσίαση αυτών στον επικοινωνιακό χώρο του διαδικτύου συνιστούν διαδικασίες που οδηγούν συχνά στη διατύπωση μιας σειράς ερωτημάτων για το «ποιοι είμαστε» και «πώς αντιμετωπίζουμε τα πράγματα». Μπορεί, λοιπόν, να ισχυριστεί κανείς ότι το διαδίκτυο αποτελεί πρώτης τάξεως ευκαιρία εμπειρίας του γεγονότος ότι οι ταυτότητες αποτελούν κατασκευές. Αυτή η εμπειρία μπορεί να αποτελέσει αιτία αναστοχασμού για την ταυτότητα και τις δυνατότητες μετεξέλιξης της στις πραγματικές συνθήκες ζωής. Αυτή η δυνατότητα αυτοπαρουσίασης στο διαδίκτυο αποκτά για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και από μια άλλη σκοπιά ιδιαίτερη σημασία. Το διαδίκτυο μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμο σε εκείνες τις κοινωνικές ομάδες (κυρίως στις μειονότητες), οι οποίες ζουν εγκλωβισμένες στις απαξιώτικες ταυτότητες που τους επιβάλλει η εκάστοτε κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα. Το διαδίκτυο μπορεί στην περίπτωση αυτή να χρησιμοποιηθεί ως χώρος παρουσίασης μιας εναλλακτικής ταυτότητας, καθώς και αντίστασης ενάντια στις κυρίαρχες αναπαραστάσεις.

Οι μέχρι τώρα αναφορές μας ήταν θετικές αναφορικά με τη χρησιμότητα και τις δυνατότητες του διαδικτύου στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Από μια κριτική σκοπιά όμως προκύπτουν ερωτήματα τα οποία αμφισβητούν εν μέρει αυτή τη θετική προσέγγιση. Πρέπει καταρχάς να θέσουμε το ερώτημα της ποιότητας της επικοινωνίας στο διαδίκτυο. Όπως είναι γνωστό κάθε επικοινωνιακή πράξη λαμβάνει χώρα σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο της ανταλλαγής πληροφοριών και στο επίπεδο της διαπροσωπικής σχέσης. Μήπως η επικοινωνία στο διαδίκτυο περιορίζεται στο πρώτο επίπεδο, εμποδίζοντας τη δημιουργία μιας ουσιαστικής σχέσης μεταξύ των υποκειμένων, μιας σχέσης που να εμπεριέχει τις στιγμές της «συνάντησης» και της «κατανόησης» και να οδηγεί στην «όσμωση των οριζόντων». Βιώνουν, με άλλα λόγια, τα υποκείμενα μέσα στη ροή της επικοινωνίας και της εικονικής πραγματικότητας τις ταυτότητές τους ως κατασκευές υπερβατές ή ως καταστάσεις αναλλοίωτες στο χρόνο. Σπάει το διαδίκτυο τα σύνορα της ταυτότητας ή ωθεί τα υποκείμενα πίσω και μέσα σ' αυτά;

Κριτικοί της επικοινωνιακής αξίας του διαδικτύου επισημαίνουν ότι το μέσο αυτό θέτει υπό αμφισβήτηση τόσο την προσωπική ταυτότητα όσο και την αυθεντικότητά της, επειδή η ηλεκτρονική διαμεσολάβηση επιτρέπει κάθε είδους αλλοιώσεις, όπως για παράδειγμα την απόκρυψη γνωρισμάτων της ταυτότητας. Το μέσο επισημαίνουν συμβάλλει λόγω της απόστασης που επιτρέπει την επικοινωνιακή ανευθυνότητα. Έτσι, η επικοινωνιακή παγκοσμιοποίηση, το σημαντικότερο πλεονέκτημα της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, αποβαίνει εις βάρος της κοινωνικής εγγύτητας.

Η Δημητρακοπούλου (2002), κατηγοριοποιώντας τις δραστηριότητες στο διαδίκτυο, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι συχνότερα συναντάμε δραστηριότητες αναζήτησης και ανταλλαγής πληροφοριών και λιγότερο συνεργασίας. Λαμβάνοντας αυτή την πραγματικότητα επισημαίνει ότι μόνο η συνεργασία είναι σε θέση να κατοχυρώσει την πραγματική διαπολιτισμική επικοινωνία με τη πλήρη σημασία, δηλαδή ως δυνατότητα διαπραγμάτευσης συγκρούσεων, αναστοχασμού της σκέψης και της κουλτούρας. Οι παραπάνω επισημάνσεις δεν αποσκοπούν στην αμφισβήτηση της αξίας του διαδικτύου στην εκπαίδευση, αλλά παραπέμπουν στο γεγονός ότι η κατανόηση προϋποθέτει την ετοιμότητα διαρκούς διαβούλευσης και συνεργασίας με στόχο την δημιουργία κοινών κειμένων που να συνδέουν τις διαφορετικές εμπειρίες και προοπτικές των υποκειμένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bollnow, O. F. (1984). *Existenzphilosophie und Paedagogik*. Stuttgart, 6. Auflage.
- Δημητρακοπούλου, Α. (2002), Εκπαιδευτικές δραστηριότητες στο Internet. Για μια ουσιαστικότερη μαθησιακή αξιοποίηση, Στο *Τετράδια Εργασίας Ρόδου*, Θεματική Ενότητα: Διγλωσσία και μάθηση στο Διαδίκτυο, σελ. 73-84, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο-Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Gadamer, H.G. (1986). *Wahrheit und Methode.grundzuege einer philosophischen*
- Marotzki, W. & Meister, D. & Sander, U. (2000), *Zum Bildungswert des Internet*, Leske und Budrich.
- Schwarz, U. (2002), *Die Nutzung von Internet-Newsgroups zum Aufbau einer authentischen Kommunikation im fortgeschrittenen englischunterricht*, In *neuesprachliche Mitteilungen*, 55(1), 10-15.